

Kutatósze­minárium

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont
Jogtudományi Kutatóintézet
Budapest, 2026. május 26.

Bódi­g Mátyás

Jogtudomány és társadalomtudomány

Magyar nyelvű összefoglaló

A kutatósze­minárium egy olyan dokumentum körül forog, amit az elmúlt mintegy három évben rak­tam össze. Mivel az anyag elég hosszú (sokkal hosszabb, mint amit normális körülmények között vitára lehet bocsátani egyetlen eseményen), és ráadásul angol nyelven íródott, úgy döntöttem, hogy segítem a főbb téziseimhez való hozzáférést egy rövidebb, magyar nyelvű összefoglaló közzétételével.

Hangsúlyozom, hogy a rövidebb szöveg nemcsak leegyszerűsíti a téziseimet. A vitára bocsátott szövegnek egy sor fontos aspektusát még csak nem is érinti. Nem a teljes szöveg vázlatát nyújtom, hanem csak kiemelek néhány mozzanatot, amelyek reményeim szerint számot tarthatnak a sze­minárium résztvevőinek az érdeklődésére. És több olyan állítást is teszek, amelyeket nem könnyű megérteni a kéziratban található magyarázat nélkül.

Az összefoglaló nem tartalmaz hivatkozásokat. Azokhoz az alapul fekvő kézirat ad hozzáférést.

A kutatási program

Érde­mes leszögez­ni, hogy a szöveg, amelyet vitára ajánlok, egy nagyobb kutatási program részét képezi. (Bár az is igaz, hogy amit eddig összeraktam, az a tervezett végső változatnak nagyjából a 60-65%-át teszi ki. Tehát elég pontos képet ad arról, hogy mire is akarok kilyukadni.)

A vonatkozó kutatási projekt öt tematikai blokkból épül fel. (1) Az első azt vizsgálja, hogy a társadalmi jelenségek megismerése miért és hogyan vezet különböző episztemológiai karakterű tudományágak ('diszciplináris módozatok' – *modes of disciplinarity*) megjelenéséhez. Az elsődleges feladat itt a dogmatikai jogtudomány (*legal doctrinal scholarship*) és a társadalomtudomány viszonyának a tisztázása. (A vitára bocsátott kézirat túlnyomórészt ezt a tematikai blokkot reprezentálja.) (2) Egy másik tematikai blokk arra koncentrál, hogy az interpretív módszer (a dogmatikai jogtudomány egyik meghatározó jellegzetessége) hogyan jelenik meg különböző diszciplináris módozatokban. Ez főleg abban segít, hogy tisztázzuk a dogmatikai jogtudomány és a bölcsészettudományok közötti viszonyt. (3) A harmadik tematikai blokk a 'normatív orientációjú' tudományos kutatás (*normatively oriented scholarship*) változatait veti össze. A cél itt a dogmatikai tudomány és a 'policy' kutatás (*policy research*) viszonyának a tisztázása. (4) A projekt kiterjed a tudományelmélet bizonyos filozófiai háttérfeltételeinek a tárgyalására is. Ezen belül a negyedik tematikai blokk ontológiai kérdésekkel foglalkozik. Specifikusan pedig azoknak az ontológiai feltevéseknek a kibontásával, amely az általam képviselt tudomány-koncepció (és bizonyos mértékig a jog-koncepcióm) háttérét képezik. (5) Az ugyancsak filozófiai kérdésekkel foglalkozó ötödik tematika blokk pedig arra hivatott, hogy

megragadja a racionalitásnak egy paradigmáját (*paradigm of rationality*), amelyet a dogmatikai jogtudomány képviselhet – ami tehát képessé teszi, hogy ‘racionalizáló hatást’ (*rationalising influence*) gyakoroljon arra, ahogy a ‘tapasztalt valóságot’ (*experienced reality*) megértjük. Ebben a vonatkozásban a ‘kritikai racionalizmus’ egy sajátos (ideoszinkretikus) változata mellett álllok ki (amit alapvetően Popper és Habermas inspirált).

Jogtudomány és dogmatikai jogtudomány

Amikor dogmatikai jogtudományról beszélek, egy olyan diszciplínára utalok, amelynek karakterét (fenomenológiai értelemben) három tevékenység határozza meg: (1) a jog normatív tartalmának, eljárási mechanizmusainak és fogalmi készletének a dogmatikai rendszerezése (*doctrinal systematisation*), (2) a létező jog kritikai értékelése (*critical assessment*) a vonatkozó jogi gyakorlat saját konstitutív értékeinek a szempontjából és (3) a jogi reform lehetőségeinek a feltárása és kidolgozása (*engagement with issues of institutional design*).

Korábbi műveimben (különösen: Mátyás Bódig, *Legal Doctrinal Scholarship: Legal Theory and the Inner Workings of a Doctrinal Discipline*, Edward Elgar 2021) már kifejtette a dogmatikai jogtudomány egy elméletét. Ennek az elméleti magyarázatnak a háttéréből állítom, hogy noha a három karakter-meghatározó tevékenység mindegyike fellelhető (legalább nyomokban) más tudományágakban is, egyedül a dogmatikai jogtudomány kombinálja őket egyetlen módszertani program keretei között.

Azt is állítom, hogy a három karakter-meghatározó tevékenység összekapcsolása a egy specifikus diszciplínaris módozatot reprezentál, amit nem lehet (a félreértés veszélye nélkül) az olyan, jóval közismertebb diszciplínaris módozatokkal azonosítani, mint a ‘természettudományok’, a ‘társadalomtudományok’ vagy a ‘bölcészettudományok.’ A vonatkozó diszciplínaris módozatot (nem meglepő módon) ‘dogmatikai tudománynak’ (*doctrinal scholarship*) nevezem.

Fontos hozzátenni, hogy az általam ajánlott fogalmi keretben különbség van a dogmatikai jogtudomány és a szélesebb értelemben felfogott jogtudomány (vagy pontosabban a jog tudományos vizsgálata – *scholarship about the law / academic legal study*) között. Széles értelemben a jogtudomány egy multidiszciplínaris kutatási terület (tehát nem egyetlen diszciplína), ahol számos különböző (és egyre több) akadémiai diszciplína talál magának helyet. Ezek ilyen vagy olyan módon mind érdeklődést mutatnak a jogi jelenségek iránt. Némelyikük kifejezetten a jogra koncentrálnak – mint a jogszociológia, a jogi antropológia vagy az (akadémiai) jogelmélet. (A dogmatikai jogtudomány az ilyen diszciplínák sorába tartozik.) Némelyikük pedig más ismerettárgyak mellett vagy között foglalkozik legalább néhány jogi jelenséggel (mint a politikatudomány vagy a ‘*regulatory scholarship*’).

A megkülönböztetés két okból fontos. Az egyik az, hogy az utóbbi évtizedekben az egyetemi jogi karok (*law schools*) egyre inkább a széles értelemben vett jogtudomány intézményes kereteivé váltak. Nem pusztán a dogmatikai jogtudomány művelőinek adnak otthont. Ráadásul még a dogmatikai jogtudományok művelői is egyre gyakrabban kombinálják a dogmatikai munkát más diszciplínaris gyakorlatokkal (mint például ‘*policy*’ kutatás, gazdasági elemzés, társadalmi-jogi elemzés stb.). Az interdiszciplínaris együttműködés különböző formáinak gyors terjedése kifejezetten erre ösztönzi a jogtudósokat. Éppen ezek a tendenciák teszik fontossá, hogy pontosabban értsük meg a dogmatikai jogtudomány episztemológiai karakterét és módszertani profilját.

A másik ok, ami a jogtudomány és a dogmatikai jogtudomány közötti megkülönböztetést fontossá teszi, sokkal közvetlenebbül kapcsolódik a kutatásom tematikájához. Az elemzésem kritikai éle ugyanis az olyan álláspontok ellen irányul, amelyek a jogtudomány egészét a társadalomtudományok köré akarják szervezni (*centring legal scholarship around the social sciences*). Ennek a megközelítésnek számos változata van. (A szövegben ezek közül négyet veszek vizsgálat alá, amelyeket olyan szerzők reprezentálnak, mint Geoffrey Samuel, Matthias Siems, Alan Norrie, Reza Banakar és Roger Cotterrell.) Amellett érvelek, hogy a maga módján mindegyik változat ugyanabba a hibába esik: félreérti a dogmatikai jogtudomány episztemológiai karakterét, ennek megfelelően pedig az értékét is. Azt állítom, hogy a helyesen felfogott feladat nem az, hogy a jogtudományt a társadalomtudományok köré próbáljuk szervezni, hanem inkább az, hogy feltárjuk, milyen lehetőségek vannak rá, hogy a jog tudományos vizsgálatának multidiszciplináris területén a dogmatikai jogtudomány és a jogra fókuszáló társadalomtudományok (valamint egy sor további akadémiai diszciplína) termékenyen működjenek együtt.

Jól látható, hogy ennek a kihívásnak különös jelentősége van az interdiszciplináris kutatás és együttműködés lehetőségei és korlátai szempontjából. Éppen ezért a saját projektem egyik fontos célkitűzése, hogy biztosabb módszertani alapokra helyezze az interdiszciplináris kutatást a dogmatikai jogtudomány művelői számára.

A dogmatikai jogtudomány episztemológiai karaktere

Ami a diszciplína episztemológiai karakterét illeti, nem állítom, hogy a dogmatikai jogtudománynak van saját ismerettárgya. A jogi jelenségek nyilvánvalóan a társadalmi jelenségek egyik kategóriáját képezik. Így pedig a jogi jelenségek mindegyike számot tart egy sor tudományos diszciplína (elsősorban valamilyen társadalomtudomány) érdeklődésére. Azt azonban kifejezetten állítom, hogy a dogmatikai jogtudományok van saját 'nézőpontja', amelyből a jogi jelenségeket megismeri. Ennek megfelelően van saját 'mandátuma' arra vonatkozóan, hogy a tapasztalt valóságból mit és hogyan kell magyaráznia (*explanatory mandate*).

Álláspontom szerint ez a 'mandátum' arra a tudásra (vagy tudásbázisra) vonatkozik, amely a jogi gyakorlatokban való aktív és reflexív részvételhez szükséges. Pontosabban fogalmazva a dogmatikai jogtudomány a professzionális résztvevők (a jogászok) tudásbázisának a dogmatikai mozzanataihoz kapcsolódik (mint például a tudás, ami ahhoz kell, hogy valaki a vonatkozó jogrendszer dogmatikai kategóriáit képes legyen kompetensen használni – egyebek közt a jogi érvelés céljaira). A diszciplína erre vonatkozóan termel 'gyakorlat-specifikus' és normatív relevanciára igényt tartó (tehát a jog kritikai értékelése és reformja szempontjából releváns) tudást. Fontos, hogy a jogi gyakorlatokra vonatkozó dogmatikai tudást a dogmatikai jogtudomány egyszerre rendszerezi és alakítja. A dogmatikai jogtudománynak van egy elkerülhetetlen konstruktív aspektusa.

A dogmatikai jogtudomány a jogi gyakorlatok dogmatikai dimenzióihoz értelmező műveletek révén fér hozzá. Tehát a jogi gyakorlatok által generált interpretív adatok (például a hivatalos dokumentumokban található pozitív jog) racionális rekonstrukcióját (*rational reconstruction*) végzi el. Ez azt jelenti, hogy a dogmatikai jogtudomány hermeneutikai diszciplínaként bontakozik ki. A dogmatikai kutatás minden formájának és megnyilvánulásának az alapja valamilyen jogi gyakorlat normatív aspektusainak rekonstruktív megértése.

Dogmatikai jogtudomány és társadalomtudomány

A vitára bocsátott kéziratban a fő állításom az, hogy (kifejezetten episztemológiai karaktere szempontjából) a dogmatikai jogtudomány kategorikusan különbözik a társadalomtudományoktól.

Ezt az állítást többféleképpen lehet artikulálni és igazolni. Itt talán azt a megfontolást érdemes a középpontba állítani, hogy a dogmatikai jogtudománynak van saját 'episztemológiai modellje' (*epistemological model*). A vonatkozó modell pedig (a társadalomtudományokhoz képest) eltérő 'kognitív érdekekre' (*cognitive interests*) van szabva. Mint már jeleztem, a vonatkozó episztemológiai modell egyfajta 'interpretívizmusként' bontakozik ki, amely a konkrét jogi gyakorlatok normatív mozzanatainak a racionális rekonstrukcióján alapul. Az is kiolvasható az eddig elmondottakból, hogy a vonatkozó episztemológiai modell normatív ambíciókhoz van igazítva (mint a jog kritikai értékelése és realiztikus jogi reform-javaslatok kidolgozása).

Ennél persze jóval többet kell mondanom, ha az általam képviselt tézist meggyőzően akarom kifejteni. Itt most csak a legalapvetőbb összefüggésekre koncentrálok. Tehát például arra, hogy a dogmatikai jogtudománynak összességében három meghatározó módszertani jellemzője van. Nemcsak (1) interpretívizmus és (2) normatív orientáció, hanem (3) 'erős internalizmus' (*strong internalism*) is. Ezek a jellemvonások tartják egyben a diszciplína karakterét meghatározó három tevékenységet (dogmatikai rendszerezés, a jog kritikai értékelése, és a jogi reformok lehetőségeinek a mérlegelése) egy közös módszertani horizonton.

Azt gondolom, hogy ezzel szemben a társadalomtudományok olyan kutatási programokat fognak össze, amelyek valamilyen 'mélységi episztemológiát' (*depth epistemology* – Isaac Reed) állítanak a társadalmi jelenségek megértésének a szolgálatába. Vagy, másképpen fogalmazva, 'mély történeteket' (*deep stories*) mondanak el a társadalmi jelenségekről (Mark Lichbach). Ennek megfelelően más kognitív érdekekre vannak kihegyezve, mint a dogmatikai kutatás. Miközben pedig a 'maximálisan elérhető episztemológiai mélységet' (*maximum feasible epistemological depth*) kalibrálják (a társadalmi jelenségek megértésének a céljára), módszertani vitáikat alapvetően három episztemológiai modell rivalizálása orientálja: naturalizmus (amely történetileg többnyire a szociológiai pozitívizmus formáját öltötte), interpretívizmus és radikális konstruktívizmus (amelynek legbefolyásosabb változata a posztmodern kritika).

Ha ebben a kontextusban pontosabban akarjuk megragadni a különbséget két diszciplináris módozat (egyrésről a társadalomtudományok, másrésről a dogmatikai tudomány) között, akkor négy megfontolást mindenképpen ki kell emelnünk (és egy alaposabb elemzés fényében ezekhez persze további különbségek adódnak hozzá):

(1) Mint jeleztem, a társadalomtudományok módszertani profilját három episztemológiai modell (feszültségteli) együttélése és folyamatos rivalizálása alakítja. Ezzel szemben a dogmatikai jogtudomány számára az interpretívizmusnak nincsen módszertani alternatívája. Sem a naturalizmus, sem a radikális konstruktívizmus nem teszi lehetővé, hogy a jog normatív összefüggéseit egy kutató dogmatikai nézőpontból dolgozza fel.

(2) Szemben a társadalomtudományokkal, a dogmatikai tudomány módszertani pozícióját nem a 'maximálisan elérhető episztemológiai mélység' határozza meg. A dogmatikai megismerést az episztemológiai szempontok 'szűkítése és sekélyesítése' jellemzi (*the narrowing and shallowing of epistemic concerns*). Ez teszi lehetővé, hogy a dogmatikai kutatás még akadémiai kontextusban is megőrizze gyakorlat-specifikus gyakorlati (és így normatív) karakterét. Tehát így tudják a dogmatikai jogtudomány művelői következetesen hozzáigazítani a kutatási programjukat olyan problémákhoz, amelyeket a professzionális résztvevők (a jogászok) is releváns kihívásként érzékelnek.

(3) A dogmatikai jogtudomány alapvető módszertani jellemzői közül kettőnek (interpretivizmus és normatív orientáció) megvan a helye a társadalomtudományokban is. Ez nem mondható el a harmadik jellemzőről, az 'erős internalizmusról.' Arról van szó, hogy a dogmatikai kutatás internalizálja azokat a normatív 'elkötelezettségeket' (*commitments*), amelyek beépülnek a jogi gyakorlatokban való effektív (és professzionális) részvétel paramétereire közé. Ennek megfelelően a dogmatikai kutatásnak vannak rögzített értékfeltevései (például hogy a 'törvényesség' nagy jelentőségű társadalmi érték, vagy hogy a kutatás tárgyát képező jogi gyakorlatokat fontos és érdemes fenntartani és továbbfejleszteni). Ezek az értékfeltevések a dogmatikai nézőpontból nem kérdőjelezhetőek meg. Az erős internalizmus a legnyilvánvalóbb módon abban fejeződik ki, hogy amikor a dogmatikai kutatás hiányosságokat vagy diszfunkciókat tár fel a tárgyát képező jogi gyakorlatokban, azok a kutató számára nem pusztán megismerési értéket képviselnek, hanem megoldást követelő gyakorlati kihívásokat is támasztanak. Fontos, hogy az efféle rögzített értékfeltevéseknek nincsen helye a társadalomtudományokban. Noha a társadalomtudományi kutatásra is gyakran jellemző egyfajta normatív orientáció (amint azt a kritikai társadalomtudományi diskurzusok demonstrálják), a társadalomtudományok episztemológiai modelljei következetesen összeegyeztethetetlenek maradnak az erős internalizmussal. Fontos ehhez hozzátenni, hogy így (éppen az erős internalizmus implikációi miatt) még az interpretív módszertan is más formát ölt a dogmatikai jogtudományban a társadalomtudományokhoz képest.

(4) A társadalomtudományok módszertani vitáit az alapul fekvő filozófiai diskurzusok (vagy más elméleti diszciplínák) felé a társadalomelmélet közvetíti. A dogmatikai jogtudományban ezzel szemben a társadalomelmélet nem játszik orientáló szerepet. Ez annak tudható be, hogy a társadalomelméletnek a társadalomtudományok gyakorlatai szempontjából elsősorban módszertani jelentősége van. Konkrétan a társadalomelmélet dolgozza ki a társadalomtudományokra jellemző episztemológiai modelleket. Tehát a társadalomtudósok által használatba vett mélységi episztemológiák filozófiai igazolását társadalomelméleti koncepciók végzik el. (Ilyen szerepet játszik például Max Weber 'értelmező szociológiája' az interpretivista társadalomtudósok számára.) Mivel a dogmatikai jogtudomány nem tart igényt 'mélységi episztemológiákra' (és nem is tudna mit kezdeni velük), a társadalomelmélet nem nyújthat számára érdemi módszertani útmutatást. A vonatkozó közvetítő szerepet (a módszertani szempontból jelentős filozófiai diskurzusok felé) az (akadémiai) jogelmélet tölti be a dogmatikai jogtudomány művelői számára. (Szerintem elég rosszul, ha engem erről kérdezne valaki.)

Az alapul fekvő tudományfogalom

Fontos leszögezni, hogy a dogmatikai jogtudomány és a társadalomtudományok közötti viszonyra vonatkozó álláspontom egy specifikus tudományfogalmat előfeltételez. Mi több, a tágabb kutatási programom magában foglalja egy tudományelmélet (*theory of scholarship*) főbb mozzanatainak a kifejtését.

Van itt egy megfontolás a háttérben, amit fontos kiemelni még egy rövid összefoglalóban is. Azt gondolom, hogy a dogmatikai jogtudomány episztemológiai karakterének és módszertani profiljának a megragadása megköveteli, hogy 'menet közben' kifejtsünk egy tudományelméletet. A befolyásos tudományelméleti koncepciók, amelyeket a szakirodalomban megtalálunk (olyan szerzők tollából, mint Rudolf Carnap, Karl Popper, A.J. Ayer, Thomas Kuhn, Paul Feyerabend, Rom Harré, Roy Bhaskar vagy éppen Jürgen Habermas), nem számolnak a jogtudományi munka sajátosságaival és a jogtudósok tapasztalataival (tehát a kutatómunkájuk fenomenológiai horizontjával). Bár a rendelkezésre álló elméletek sok szempontból inspirálóak (például az én koncepcióm is erősen

támaszkodik Popper és Habermas meglátásaira és fogalmi konstrukcióira), ha közvetlenül próbáljuk őket alkalmazni a jogtudomány esetére, elkerülhetetlenül félreértésekbe bonyolódnak. A tudományelméleti kihívást itt a saját kezünkbe kell vennünk.

Mi több, azt gondolom, hogy minden tudományág (pontosabban mindent diszciplináris módozat) képviselőinek szüksége van egy olyan tudományfogalomra, amely az ő nézőpontjukból ad értelmet a tudomány egészének (tehát a teljes akadémiai szférának). Amikor pedig a különböző tudománykonceptiók átfedésbe (vagy konfliktusba) kerülnek egymással (például az interdiszciplináris együttműködés lehetőségei és kényszerei miatt), hermeneutikai közvetítésre van szükség közöttük. Így lehet előmozdítani a termékeny kölcsönös megértést – nem pedig hegemon tudománykonceptiók másokra erőltetésével.

Ezt azért is érdemes kihangsúlyozni, mert az, ahogy az elemzésem reflektál a társadalomtudományok episztemológiai sajátosságaira, egy jogtudós nézőpontjából fogalmazódtak meg. Tapasztalati alapjukat az képezi, hogy társadalomtudományok (és különösen a szociológia) fokozatosan (különösen pedig a 20. század közepétől) egyre nagyobb befolyást gyakoroltak a jogtudomány fejlődésére, kiváltképpen pedig a jogtudósok közötti módszertani vitákra. A kutatási projektemet éppen ezek a (jogtudósok közötti) módszertani viták motiválják.

Már csak az átláthatóság (*transparency*) kedvéért is érdemes összefoglalni az általam képviselt tudományfogalom főbb építőelemeit. Ezek aligha okoznak meglepetést, de mindegyikük vitatható (és többé-kevésbé vitatott is). Az általam képviselt tudományfogalmat felülvizsgálható hipotézisként terjesztem elő.

(1) A tudomány művelőinek ('tudósok') karakterisztikus tevékenységei egy sajátos társadalmi gyakorlatot képeznek, amelynek saját normatív mércéi és intézményes mechanizmusai vannak. A 'tudomány' (*scholarship*) fogalma normatív konstrukció. Lehetővé teszi, hogy értékalapú különbséget tegyünk tudomány és nem-tudomány (vagy akár áltudomány) között, magas és alacsony színvonalú tudományos teljesítmény között, vagy éppen tudományos haladás és tudományos lemaradás (leszakadás) között. A tudomány művelői folyamatosan értékelik egymás teljesítményét, és alapvetően az így kibontakozó diskurzusok motiválják a tudósok közötti módszertani vitákat. Sőt, magát a tudománynak a fogalmát is ezek alakítják.

(2) A tudomány (mint társadalmi gyakorlat) arra szolgál, hogy tudást termeljen és 'gondozzon' (*cultivate*) a tapasztalt valóság minden aspektusáról. Fontos, hogy az általam képviselt tudományfogalom azon a feltevésen alapul, hogy a tapasztalt valóságot nem redukálhatjuk arra, amit pusztán empirikus megfigyelések terminusaiban meg lehet ragadni. A tapasztalt valóságnak vannak normatív aspektusai is.

(3) A 'tudás' konceptuális karaktere sok szempontból meghatározza a tudományos tevékenységek jellegzetességeit. A tudás objektívítás-igényt implikál: tehát kifejezhető 'igazságigények' formájában (amelyeknek mindig megvannak a sajátos érvényességi feltételei). Az akadémiai közösségek ennek megfelelően intézményes kritikai diskurzusokat működtetnek, hogy teszteljék a tudományos állítások, eredmények és modellek objektívítását (tehát igazságértékét). Ez magában foglalja annak specifikálását, hogy a tudásnak milyen érvényességi feltételei (*epistemic warrants*) vannak különböző tudásterületeken (és így különböző tudományágakban). Merthogy a tudásnak különböző kontextusokban eltérő érvényességi feltételei lehetnek (korroborálás az előrejelzések tesztelésével, technológiai megoldások működőképessége, igazolás hiteles forrásokra támaszkodva, történelmi folyamatok vagy társadalmi gyakorlatok racionális rekonstrukciója stb). Így aztán az akadémiai szférát

(és bizonyos mértékig az egyes diszciplínákat is) módszertani pluralizmus jellemzi. Tehát az akadémiai tudás termelésének a folyamatában az objektivitásnak területspecifikus mércéi rögzülnek. Ez az akadémiai diszciplínák (és a diszciplináris módozatok) kialakulásának az episztemológiai előfeltétele.

(4) a tudomány privilegizálja a tényekre vonatkozó tudást. A tapasztalt valóság nemcsak tények összessége, de mindig kifejeződik tényekben is. A ténybeli pontosság az adekvát akadémiai kutatás minimumfeltétele. A rendelkezésre álló tények magyarázatának a képessége a tudósok kompetenciájának az elsődleges mércéje. A ténybeli pontosság még a normatív diszciplínák (amelyek például arra irányulnak, hogy elősegítsék és alakítsák az akadémiai szférán kívüli társadalmi gyakorlatok normatív tartalmának a fejlődését) számára is adekvációs kritérium.

(5) A tudomány alapvető (és általános) társadalmi funkciója, hogy racionalizáló befolyást gyakoroljon arra, ahogy a tapasztalt valóságot megértjük, illetve arra, ahogy a tapasztalt valóságra vonatkozó tudást a társadalmi gyakorlatokban hasznosítjuk. Ez az összefüggés meghatározó a tudomány társadalmi legitimációja (*social legitimacy*) szempontjából. Episztemológiai jelentősége azonban legalább ugyanolyan fontos. Ugyanis ez alapozza meg a kapcsolatot az (akadémiai szférán kívül formálódó) kognitív érdekek és a tudományos kutatómunka specifikus episztemikus ambíciói között. Mi több, azt implikálja, hogy az akadémiai gyakorlatok mindig reprezentálják a racionalitás valamilyen paradigmáját (*paradigm of rationality*). Végző soron az ilyen paradigmák határozzák meg, hogy hogyan formálódnak a különböző tudományágak módszertani mércéi – tehát hogy mi minősül módszertani szempontból életképes és adekvát kutatásnak egy tudományterületen.

Episztemológiai mélység és gyakorlat-specifikus gyakorlati relevancia

Érdeemes leszögezni, hogy a vitára bocsátott szövegben miben is áll a tudományelméleti megfontolások specifikus jelentősége. Nos, olyan tudományfogalmat igyekeztem kidolgozni, amely nem köti a tudományos kutatást a 'mélységi episztemológia' eszméjéhez. Tehát hem fogadom el, hogy csak akkor beszélhetünk érdemi tudományos munkáról, ha a kutató 'maximális elérhető episztemológiai mélységben' pozicionálja magát.

Az episztemológiai mélység és az akadémiai kutatás gyakorlat-specifikus gyakorlati jelentőség olyan követelmények, amelyek konfliktusba kerülhetnek egymással. Tehát van közöttük egyfajta '*trade-off*.' A tudományos kutatás néha csak úgy tud racionalizáló befolyást gyakorolni, ha a gyakorlat-specifikus gyakorlati relevanciát választja az episztemológiai mélység helyett.

Az állításom az, hogy a dogmatikai jogtudományban pontosan ez a '*trade-off*' nyilvánul meg. Végző soron a gyakorlat-specifikus gyakorlati relevancia követelménye alapozza meg a diszciplína normatív orientációját. A dogmatikai kutatásnak ezért kell feláldoznia a lehetőséget, hogy a maximális elérhető episztemológiai mélységben pozicionálja magát. Mint látjuk, itt újra beleütközünk két diszciplináris módozat különbségébe. Merthogy társadalomtudományokban nem érvényesül ugyanez a dinamika.